

Krzysztof Kolany, Bogusław Póltorak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZAGRANICZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA BANKÓW EUROPEJSKICH W WARUNKACH UNII MONETARNEJ

Streszczenie: Integracja europejska nie ominęła rynku bankowego. W dekadzie 2000-2009 europejskie banki rozwinęły działalność kredytową poza granicami państw, tworząc sieć wzajemnych powiązań finansowych. Kryzys nadmiernego zadłużenia ujawnił skalę i znaczenie transgranicznych zobowiązań bankowych, które wywierają coraz silniejszy wpływ na decyzje gospodarcze i polityczne. Istnieje ryzyko, że niewypłacalność jednego kraju lub jego sektora bankowego doprowadzi do kryzysu bankowego w całej Europie.

Słowa kluczowe: bank, kredyt, pochodne kredytowe, strefa euro, unia monetarna.

1. Wstęp

Powstanie strefy euro przyczyniło się nie tylko do zmiany systemów walutowych, ale również w znacznej mierze do zniesienia barier w przepływie kapitału. W warunkach europejskich przekładało się to na zniesienie znacznej części kosztów transakcyjnych. Dla banków i inwestorów oznaczało to przede wszystkim obniżenie kosztów ryzyka walutowego. Euro dawało poczucie bezpieczeństwa, co wyrażało się poprzez konwergencję długoterminowych stóp procentowych pomiędzy państwami członkowskimi¹. Uczestnicy rynków finansowych uznali, że ryzyko związane z pożyczaniem pieniędzy w całej strefie euro osiągnęło podobny poziom, niezależnie od kraju rezydencji dłużnika.

Taka postawa otworzyła drogę do nasilenia procesu transferu kapitału pomiędzy członkami europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej (Economic and Monetary Union – EMU). Oszczędności Niemców, Brytyjczyków i Francuzów szerokim strumieniem popłynęły do Irlandii, Hiszpanii czy Grecji, wywołując zjawiska, których twórcy EMU raczej się nie spodziewali. Po dekadzie istnienia strefy euro powstawała płatania wzajemnych powiązań pomiędzy europejskimi bankami. Na koniec czerwca 2010 r. suma zagranicznych zobowiązań europejskich banków wyniosła 9257,27 miliardów dolarów, co stanowi równowartość 99% PKB strefy euro².

---

¹ Dane za ECB, <http://sdw.ecb.europa.eu/>, 12.12.2010.

² Rozumianych jako banki mające centrale w państwach strefy euro, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Szwajcarii, Danii, Andorze, Liechtensteinie, Norwegii i Watykanie. W całym artykule ilekroć będzie mowa o „europejskich bankach”, chodzić będzie o banki pochodzące z wyżej wymienionych krajów.

W ten sposób oszczędności warte tyle co roczna suma dóbr i usług finalnych wytworzonych w całym Eurolandzie stały się przedmiotem transgranicznych roszczeń międzybankowych. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie skali i struktury zagranicznego zadłużenia europejskich banków. Kwestia ta nabiera szczególnego znaczenia w obliczu powtórzenia kryzysu płynności kolejnych państw strefy euro, co może zagrażać stabilności banków i bezpieczeństwu całego sektora finansowego w Europie Zachodniej [Karpus, Węclawski 2008]. Zakres opracowania obejmuje określenie kierunków przepływów, zmian strukturalnych zasobów kapitałowych w europejskim systemie bankowym, w warunkach unii monetarnej.

2. Wartość zagranicznych zobowiązań europejskich banków

Monitorowaniem stanu przepływów kapitałowych krajów uczestniczących w europejskim systemie bankowym zajmuje się przede wszystkim Bank Rozrachunków Międzynarodowych (Bank for International Settlements – BIS). Dane związane z zagranicznymi źródłami finansowania banków są agregowane przez BIS na podstawie sprawozdań nadsyłanych z narodowych banków centralnych. Dzięki ujednoliconej metodologii raporty pochodzące z poszczególnych państw tworzą spójną całość i dostarczają informacji na temat zagranicznych pozycji aktywów i pasywów banków z 30 krajów [*Guide to the International...* 2003].

W aspekcie zagranicznych długów i wierzytelności bankowych najistotniejszą częścią raportów BIS są dane obejmujące zestawienie międzynarodowych operacji pożyczkowych central raportujących banków, z wyłączeniem zobowiązań w ramach oddziałów tej samej instytucji (tab. 1). W badaniu biorą udział banki z krajów G10 oraz Austrii, Australii, Brazylii, Chile, Tajwanu, Danii, Finlandii, Grecji, Hongkongu, Indii, Irlandii, Luksemburga, Meksyku, Panamy, Portugalii, Singapuru, Hiszpanii i Turcji [*Detailed Tables on Provisional...* 2010].

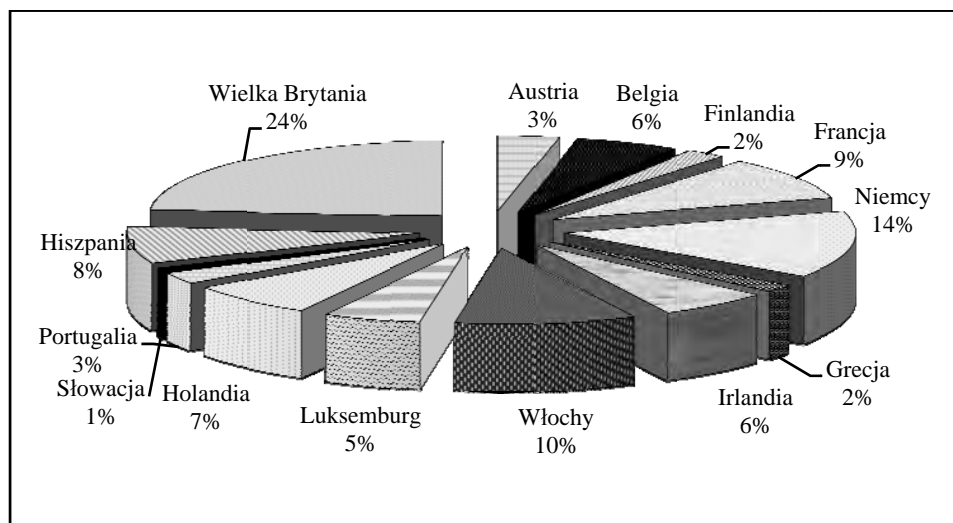
Najwięcej pożyczek europejskim bankom udzieliły banki z Francji (1961,9 mld dol.) oraz Niemiec (1826,4 mld dol.). Kraje te można określić mianem eksporterów kapitału, który w postaci pożyczek międzybankowych napłynął do pozostałych państw strefy euro. Największe zobowiązania wobec europejskich banków zgromadziły zaś banki z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Włoch i Francji. Zestawienie największych importerów i eksporterów kapitału ukazuje wiele zbieżności, co świadczy o znacznej skali komplikacji wzajemnych powiązań finansowych między największymi krajami strefy euro (rys. 1).

Jednakże nominalne wartości niewiele mówią o znaczeniu bankowego zadłużenia zagranicznego. Dla takich systemów gospodarczych, jak francuski czy niemiecki, zagraniczne zobowiązania banków sięgające dwóch bilionów dolarów nie są tak znaczące jak choćby dziesięciokrotnie mniejszy dług instytucji greckich. W celu lepszego zobrazowania znaczenia gospodarczego bankowych zobowiązań zagranicznych zostały one zestawione z nominalną wartością produktu krajowego brutto poszczególnych państw.

Tabela 1. Wartość zagranicznych roszczeń europejskich banków według kraju rezydencji (mld dol., stan na koniec czerwca 2010 r.)

Dłużnicy	Wierzyciele											Długi wobec Europy
	Austria	Belgia	Francja	Niemcy	Grecja	Irlandia	Włochy	Holandia	Portugalia	Hiszpania	Wlk. Brytania	
Austria	x	4,4	20,9	85,8	0,1	4,9	116,7	8,6	0,2	4,7	9,1	270
Belgia	3,5	x	253,1	35,1	0,2	5,3	3,7	108,7	0,4	5,7	29,2	472,6
Finlandia	0,8	0,9	8,7	13,8	0	0	1,3	2,9	0,1	2	6	179,4
Francja	9,4	29,7	x	196,8	1,9	18,1	31,6	80,8	8,2	26,3	257,1	768,2
Niemcy	49,1	20,9	255	x	5,7	32,1	254,4	149,8	3,9	39,1	172,2	1196,6
Grecja	3,1	2	53,5	36,8	x	7,8	5,4	4,7	10	0,9	12	141,6
Irlandia	0,3	54	50,1	138,6	0,5	x	15,3	21,2	19,4	14	148,5	508,6
Włochy	22,1	24,6	418,9	153,7	0,5	40,9	x	43,2	3,4	32,6	66,8	831,2
Luksemburg	4,5	5,9	118	147,8	7,1	7,5	25,3	12,9	2,5	8,7	33,9	451,3
Holandia	15,9	23,1	126,4	148,6	4,2	12,5	21,3	x	11,1	20,7	141,4	588,6
Portugalia	1,9	2,6	41,9	37,2	0,1	5,1	4,7	5,1	x	78,3	22,4	205,6
Słowacja	26,7	7,7	7,5	3,5	0	0	16,9	1	0,1	0,1	0,7	64,9
Hiszpania	7,2	18,8	162,4	181,6	0,7	25,3	25,6	72,7	23,1	x	110,8	656,4
Wielka Brytania	23,1	43,1	327,7	462,1	19,7	209	44	135,4	7,7	386,4	x	1969,3
Wierzytelności wobec Europy	209,7	243,4	1961,9	1826,4	51	383,6	596,1	682,5	94,3	635,9	1102,8	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BIS, www.bis.org, 12.12.2010.

Rys. 1. Struktura zadłużenia europejskich banków według kraju pochodzenia dłużnika w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BIS, www.bis.org, 12.12.2010.

Tabela 2. Zadłużenie zagraniczne państw strefy euro w rozbiciu sektorowym w 2009 r. (mld dol.)

Kraj	Sektor rządowy	Sektor bankowy	Inne sektory	Władze monetarne	BIZ	Łącznie	PKB	Dług bankowy w relacji do PKB
Luksemburg	3,1	600,5	1091,9	1,5	194,7	1891,6	49,9	1202,1%
Irlandia	98,2	824,1	806,3	80,6	322,1	2131,3	216,4	380,9%
Wielka Brytania	463,7	5485,2	2353,9	29,5	648,5	8980,8	1846,7	297,0%
Holandia	306,9	1297,7	381,7	-32,3	277,7	2231,7	754,4	172,0%
Belgia	278,1	594,0	122,4	46,9	199,8	1241,2	446,9	132,9%
Portugalia	108,3	224,0	71,1	71,3	23,1	497,8	216,8	103,3%
Austria	206,1	358,6	94,5	42,2	53,7	755,0	366,3	97,9%
Finlandia	92,3	197,7	56,7	-35,6	59,7	370,8	226,2	87,4%
Francja	1273,0	2163,2	707,7	139,5	414,8	4698,2	2539,3	85,2%
Niemcy	1199,6	2270,0	664,9	13,8	564,5	4712,8	3184,7	71,3%
Hiszpania	362,7	898,9	549,5	129,9	224,8	2165,9	1390,7	64,6%
Grecja	225,8	171,3	29,5	103,9	2,3	532,9	314,2	54,5%
Włochy	1027,6	738,1	357,0	1,1	99,5	2223,4	2012,1	36,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: BIS, Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Eurostat, 12.12.2010.

Zagraniczne zobowiązania sektora bankowego największe znaczenie gospodarcze mają w niewielkim Luksemburgu, który ze względu na korzystne uwarunkowania prawne zaliczany jest do grona finansowych centrów *offshore*. Drugie miejsce w Europie pod względem wielkości bankowych zobowiązań zagranicznych do PKB zajmowała Irlandia, gdzie sektor bankowy przeżywał ogromne problemy będące

skutkiem pęknięcia bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości. Z powodu fatalnej kondycji systemu bankowego w listopadzie 2010 r. rząd Irlandii został zmuszony zwrócić się o pomoc do państw strefy euro i Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Europejskie rządy oraz MFW pożyczą Irlandii 67,5 miliardów euro, z czego 35 miliardów euro zostanie przeznaczone na dokapitalizowanie sektora bankowego. Łącznie z pieniędzy publicznych spłacone zostanie 10,4% zagranicznych zobowiązań irlandzkich banków, które w połowie 2010 r. stanowiły 380% produktu krajowego brutto Irlandii³.

Jako kolejnego kandydata wymagającego zewnętrznego wsparcia wymienia się Portugalię. Zagraniczni wierzyciele pożyczili portugalskim bankom 224 miliardy dol., co stanowi 103,3% PKB. Ten iberyjski kraj boryka się także z wysokim, sięgającym 80% PKB i szybko narastającym długiem publicznym. Aż 83% długu portugalskiego rządu znajduje się w rękach inwestorów zagranicznych, co dodatkowo komplikuje sytuację Lizbony.

3. Siła wzajemnych zależności banków europejskich

Każdy dług jest czymś majątkiem. Zobowiązania, które dla jednych są ciężarem hamującym rozwój, dla innych są ważną częścią aktywów, które czasem stają się zabezpieczeniem innego długu. We współczesnej Europie galimatias wzajemnych zależności pomiędzy bankami stwarza dodatkowe ryzyko dla stabilności całego systemu. Może się okazać, że niewypłacalność jednego tylko kraju (lub dużej instytucji finansowej) ze strefy euro wywołałaby kaskadę bankructw europejskich banków.

Próbie analizy takiego zagrożenia podjęto na przykładzie systemów bankowych czterech państw, które są najczęściej wymieniane jako potencjalni bankruci. Rysunek 2 przedstawia wyrażoną w dolarach wartość zagranicznych zobowiązań krajowego sektora bankowego wobec instytucji kredytowych z Europy.

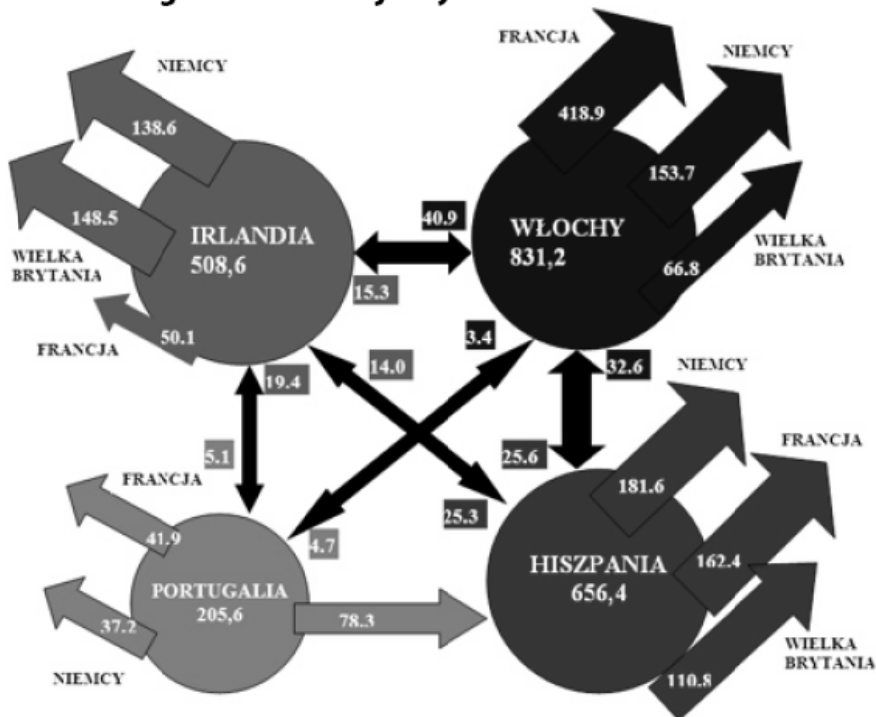
Sektor bankowy Irlandii zadłużony był w 2010 r. w europejskich bankach na 508,6 miliardów dolarów, co stanowi niemal 2,5-krotność irlandzkiego produktu krajowego brutto. Upadek jednego z trzech wielkich irlandzkich banków oznaczałby, że zagraniczni wierzyciele ponieśliby straty sięgające dziesiątków lub może nawet setek miliardów dolarów. Straty najmocniej uderzyłyby w banki brytyjskie i niemieckie, którym instytucje z Zielonej Wyspy były winne odpowiednio 148,5 mld dol. i 138,6 mld dol.

Niebagatelną kwotę 19,4 mld dol. straciłyby też banki portugalskie, które same łatwo mogą paść ofiarą kryzysu niewypłacalności. Z kolei bankructwo iberyjskich pożyczkodawców oznaczałoby 78,3 mld dol. strat dla banków hiszpańskich, które już teraz borykają się z zapaścią na lokalnym rynku nieruchomości. Tymczasem w hiszpańskim sektorze finansowym banki z Francji, Niemiec i Wielkiej Brytanii uło-

---

³ Tylko w 2010 r. koszt ratowania banków sięgnął 35 miliardów euro, co stanowiło 20% PKB Irlandii. Por. [Flynn, Brennan 2010].

Zadłużenie zagraniczne krajowych banków

Rys. 2. Kierunki przepływu kapitału w sektorze bankowym (mld dol., 2009 r.)

Źródło: [Kolany 2010].

kowały astronomiczną kwotę 454,8 mld dol. W razie niemożności odzyskania tych należności brytyjskim, niemieckim czy francuskim bankom mogłoby zabraknąć kapitału, aby zaabsorbować tak duże straty. To zaś oznaczałoby upadek całego systemu finansowego w Europie. Skutkiem kaskadowego bankructwa kolejnych państw strefy euro byłby więc prawdopodobnie koniec unii walutowej, destabilizacja europejskiego systemu bankowego i bardzo głęboka recesja.

Skalę zagrożenia potęgował fakt, że zagraniczne zobowiązania sektora bankowego w niektórych krajach Eurolandu znacznie przekraczają możliwości realnej gospodarki, odzwierciedlane przez nominalne wartości PKB. Sytuacji nie poprawia fakt, że zagraniczne zadłużenie europejskich banków ma stosunkowo krótki termin zapadalności. Według danych BIS, 53% (czyli 5,7 biliona dol.) tego długu stanowiły długi wymagalne w ciągu 24 miesięcy. Dłużnicy, w tym państwa i banki, korzystali więc z krótkoterminowego finansowania, którego dostępność zależy od nastrojów panujących na światowych rynkach kapitałowych. Tzw. sentyment względem danego kraju obrazowany przez notowania jego obligacji i kontraktów CDS pozostawał jednak bardzo zmienny i zależał od wielu często nieprzewidywalnych czynników.

Ryzyko wystąpienia poważnego kryzysu płynności w europejskim systemie bankowym można oceniać było jako relatywnie wysokie, ale również możliwe do zaabsorbowania dzięki sieci powiązań wytworzonych w ramach unii monetarnej.

4. Podsumowanie

Funkcjonowanie strefy euro pozwala bankom na zniesienie wielu kosztów transakcyjnych pozyskania kapitału transgranicznego, ale jednocześnie powoduje niebezpieczeństwo transmisji efektu zarażania z krajów o zdestabilizowanym sektorze bankowym do krajów bezpiecznych. W takich warunkach rośnie rola instytucji koordynujących działania nadzorcze oraz stabilizujące w warunkach europejskiego systemu bankowego. W nieunikniony sposób przepływ kapitału w ramach europejskiego systemu bankowego staje się szansą dla Polski w zakresie transferu kapitału po akcesji do strefy euro, ale jednocześnie będzie stawiać duże wyzwania przed instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i stabilność krajowego systemu finansowego.

Literatura

- Detailed Tables on Provisional Locational and Consolidated Banking Statistics at end-June 2010*, Bank for International Settlements, Basel 2010.
- Flynn F., Brennan J., *Fitch Downgrades Republic of Ireland's Ratings to BBB+; Outlook Is Stable*, <http://www.bloomberg.com/news/2010-12-09/fitch-downgrades-republic-of-ireland-s-ratings-to-bbb-outlook-is-stable.html>, 09.12.2010.
- Guide to the International Financial Statistics*, Bank for International Settlements Papers no 14, Basel 2003.
- Karpuś P., Węclawski J. (red.), *Rynek finansowy – inspiracje z integracji europejskiej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008.
- Kolany K., *Czego boją się europejskie banki*, Biuletyn Gospodarczy Bankier.pl 12/2010.

FOREIGN SOURCES OF FINANCING OF EUROPEAN BANKING SECTOR IN THE CONDITIONS OF MONETARY UNION

Summary: European integration has not missed the banking industry. In the last decade European banks have developed cross border credit activity, creating the net of mutual financial connections. The crisis of excessive debt has revealed a range and magnitude of cross border banking claims, which more and more influence economic and political decisions. There is a risk that the default of one country or its banking sector will lead to the banking crisis in whole Europe.